

Studenten op excursie naar biologisch varkenshouder en dierenarts Kees Scheepens, die les geeft tussen de varkens.

‘HET LIGT NIET AAN DE JEUGD,
DIE IS NIEUWSGIERIG GENOEG’

BIOLOGISCH ONDERWIJS MOET INHAALSLAG NOG MAKEN

- ▲ Persoonlijk contact tussen boer en student is onmisbaar in het onderwijs.
- ▼ WUR studenten onderzoeken geitemest en zijn niet bang om vieze handen te krijgen.
- ▶ Studenten Farming Systems Ecology van de WUR leren het gedrag van geiten kennen.
- ▶▶ In groepswork is samenwerking essentieel.

Biologische boeren die vanaf de jaren negentig omschakelden, hebben nog allemaal gangbare landbouw gedoceerd gekregen. Maar na 25 jaar groei in de sector zou je verwachten dat het onderwijs meebewogen heeft. Dat valt flink tegen. Al zijn er gelukkig positieve uitzonderingen en lichtpuntjes in nieuw studieaanbod aan te wijzen.

TEKST SJOERD DE HOOP & KEES VAN VELUW | FOTO'S WAGENINGEN UR & WARMONDERHOF

'Landbouw-
onderwijs
moet gaan
over levens-
processen'

Om met de positieve uitzonderingen te beginnen kunnen we de Warmonderhof en de MSc-opleiding Organic Agriculture aan Wageningen University and Research noemen. Over het grotere geheel genomen is het echter pover gesteld met de aandacht voor biologisch landbouw in het onderwijs. Het meeste studieaanbod gaat niet verder dan een enkel gastcollege, excursie of bezoek aan de Biologische Vakbeurs. Aan Wageningen UR en op het ministerie is gangbare landbouw zwaar dominant. Aspirant biologische boeren moeten hun kennis veelal buiten de onderwijsinstanties zoeken. Zij struinen internet af of vinden elkaar in studiegroepen. Daarnaast zijn er natuurlijk best veel publicaties die ze kunnen lezen en bestuderen. Ook oude jaargangen van Ekoland kunnen van nut zijn. Toch is het meer dan jammer dat aspirant bio-boeren binnen het reguliere landbouwonderwijs karig aan hun trekken komen. De inhaalslag is nog steeds niet ingezet.

Van Hall Larenstein

Een van de voortrekkers van biologische landbouw in het hbo-onderwijs is Ariën Baken. Op het Van Hall

Instituut vestiging Groningen begon hij in 1993 met de module Geïntegreerde- en biologische landbouw, na enige tijd kortweg Biologische landbouw genoemd. Na de fusie in 1997 met de vestiging in Leeuwarden ging hij hiermee in Friesland verder. "Slechts een klein aantal docenten liep warm voor deze module", blikt hij, inmiddels met pensioen, terug. "De belangstelling van landbouwstudenten was beperkt, maar omdat ook enkele milieukunde - en bedrijfskundestudenten de module volgden, hadden we toch ieder jaar een leuk groepje. Bij een reorganisatie is de module uiteindelijk gesneuveld. De hoop was dat biologisch daarna meer geïntegreerd zou worden in de andere modules. Die hoop bleek ijdel. Het bleef meestal beperkt tot een paar gastlessen."

Cor Kwakernaak is nog steeds docent biologische landbouw. De laatste jaren is hij in gezelschap van de veel jongere docent Goaitske Iepema, voorheen verbonden aan Louis Bolk Instituut. Kwakernaak vertelt verheugd dat er volgend jaar september een Associate Degree opleiding biologische landbouw zal starten in Leeuwarden. "AD heeft het voordeel van de korte op-

Foto-impressie Warmonderhof

leiding van 2 jaar gericht op doorstomers uit het mbo die nog een korte studie op hbo-niveau willen doen en een specifieke belangstelling hebben. En onderdelen van deze nieuwe opleiding zijn ook door BSC-studenten (volledig hbo) als keuzemodules te volgen. De uitdaging is nu een inspirerend studieprogramma te ontwikkelen.”

Universiteiten Utrecht en Wageningen

Op de faculteit Diergeneeskunde (RUU) wordt tijdens de studie voor dierenarts nog maar één dagdeel aan biologische landbouw besteedt. Dat is minder dan 5 uur op een studie van 5 jaar! Jonge dierenartsen moeten kennis over alternatieve methoden in de diergezondheid of over complementaire geneeskunde buiten de faculteit zoeken. Afgestudeerden die in de

biologische landbouw zijn gaan werken, voelden zich lange tijd onbegrepen en soms zelfs niet meer welkom op hun faculteit. Met de toename van resistentie voor antibiotica neemt de belangstelling op de faculteit biologisch wel toe.

Toen Jan Diek van Mansveld Wageningen Universiteit in 1990 verliet en Eric Goewie de leerstoel biologische landbouw ging bezetten, leek alles te veranderen.

Vooraf uit het buitenland stroomden veel studenten toe. De vreugde was echter van korte duur. In 1998 werd de ‘goed lopende winkel’ weer gesloten. Wageningen UR besloot biologisch te integreren met gangbaar. Wat er werkelijk gebeurde is dat biologisch met gangbaar werd verdund. De jaren onder prof. dr. Ariana van Bruggen waren van een grote kleurloosheid. Dit duurde tot 2011 toen de talentvolle Argentijn prof. dr. Pablo Tittonnell nieuw elan bracht. Helaas verliet Tittonnell Wageningen UR weer snel. Het landbouwonderwijs moet het nu al een jaar zonder biologisch boegbeeld stellen. Gelukkig is Edith Lammerts van Bueren nog altijd een pareltje op gebied van biologische veredeling. Al leek het er vorig jaar op dat ook die plek door gangbaar zou worden opgeslokt.

‘Gelukkig is Edith Lammerts van Bueren nog altijd een pareltje op gebied van biologische veredeling’

ONDERWIJSERVARINGEN DRIE GENERATIES BIO-BOEREN

Piet Koopmans (1935-2012) was melkveehouder in Britswert en Durk van der Schaaf (1938) akkerbouwer in Beetgumermolen, in Friesland. Beiden waren vanaf de jaren vijftig niet meer gecharmeerd van kunstmest. Koopmans kon vanaf 1980 gecertificeerde BD melk leveren in Limmen. Van der Schaaf was één van de oprichters en bestuursleden van de NVEL in de jaren tachtig. Zijn producten kregen toen het EKO-keurmerk.

Op de landbouwschool hadden Koopmans en Van der Schaaf nooit iets over biologische land-

bouw geleerd. Voor graslandbeheer was de ‘oude’ kennis die Koopmans bezat voldoende. Van der Schaaf deed zijn kennis op uit boeken en hij reisde wel eens naar Duitsland om van BD groentelers te leren. Gelf Koopmans (geb. 1970), de zoon van Piet, ging in 1986 naar de middelbare landbouwschool in Sneek. Hij leerde dat 400 kg stikstof uit kunstmest noodzakelijk was, terwijl hij thuis zag dat het ook zonder kon.

De zoon van Gelf, weer een Pieter (1997), ervoer in 2012 op mbo AOC in Leeuwarden dat de aandacht voor biologische landbouw nog

steeds minimaal is. Voor zijn eindcijfer moest Pieter nog altijd leren over gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen.

Een belronde langs een aantal biologische boeren maakt duidelijk dat het voor hun kinderen op de hbo’s van Dronten, Den Bosch en Leeuwarden niet veel beter gesteld is. Ze leren thuis meer over biologisch landbouw dan op school. Toch weten veel van deze jonge mensen er bij hun studie een creatieve draai aan te geven door zelf de kennis en de juiste stageplaatsen op te zoeken en toch af te studeren

Nordwin College

Durk Oosterhof is biologisch boer en parttime docent bodemkunde op het Nordwin College (voorheen AOC Fryslân). “Landbouwonderwijs moet gaan over levensprocessen,” zegt hij, “met veel meer aandacht voor basiskennis over bodem, diergezondheid, de verbinding met gezonde voeding en de natuurlijke omgeving.

Daardoor zullen jongeren later makkelijker kunnen schakelen.” Binnen het huidige onderwijssysteem lukt het niet die slag te maken. Het landbouwonderwijs van nu is nog heel sterk gericht op optimaliseren van de productie. Het ligt niet aan de jeugd want de jeugd is nieuwsgierig genoeg. De groep kritische studenten in Wageningen is nooit zo groot geweest als nu. Dat blijkt wel uit de grote belangstelling voor de studentenclubs Boerengroep en Otherwise.

Het landbouwonderwijs heeft lange tijd verzaakt om biologische kennis door te geven. Zeker 95% van het huidige docentenkorps is loyaal aan de gangbare landbouw en er niet in geïnteresseerd om de jeugd uit te leggen hoe een biologisch bedrijfssysteem werkt. Deze leemte kan nog het beste ingevuld worden door gepassioneerde gastdocenten in te vliegen. De meeste onderwijsorganisaties zijn verstrikt geraak in kostenbesparende lesmodellen en leerplannen. Veel creativiteit is wegbezuinigd en goede energie weggelekt.

Warmonderhof

Ruud Hendriks is docent aan de biologische opleidingsinstelling Warmonderhof, die zich kan verheugen in een verdubbeling van het aantal studenten. Maar over de hele linie is ook hij niet zo positief: “Er is lange tijd in het onderwijs nauwelijks iets gedaan aan biologische landbouw. Er zijn ook haast geen jonge docenten.” Hendriks zat enige tijd in de Groene Kennis Coöperatie die met projecten vernieuwingen in het landbouwonderwijs nastreefde. Van daaruit zijn

BREDE MAATSCHAPPELIJKE ROL

Jan Huigen, filosoof en multifunctioneel boer op de Eemlandhoeve en korte tijd docent op CAH in Dronten signaleert dat er in het huidige landbouwonderwijs veel te weinig nagedacht wordt over een brede maatschappelijke rol voor de landbouw. “We moeten naar een herwaardering van de primaire boerenproductie gekoppeld aan dienstverlening aan de maatschappij. Zo kan er weer een relatie komen tussen goede voeding en gezondheid. En wereldwijd bijvoorbeeld tussen voedselproductie en armoedebestrijding, waarbij iedereen weer zijn eigen groente verbouwd.”

Hoopvol is wel dat veel burgers wakker zijn geworden voor vers, regionaal en divers voedsel. Zij stellen volop vragen over smaak en gezondheid. Weet wat je eet! Weet ook wat voedselproductie betekent voor de omgeving en de bodem. Het landbouwonderwijs zou daar meer op in kunnen én moeten spelen.

toen – mede dankzij de 10%-regeling voor biologische landbouw onder landbouwminister Van Aartsen – ook enkele projecten voor biologische landbouw opgezet. In 2010 besloot het bestuur van de GKC biologisch als apart vak te schrappen; het kon beter integreren in het gangbare onderwijs. Niet toevallig was de 10%-regeling toen net beëindigd. Hendriks oordeelt: “We zijn in Nederland te weinig innoverend, we kijken te weinig vooruit en zetten zaken niet echt door. Binnen het landbouwonderwijs gebeurt weinig vernieuwends meer.” De vernieuwing komt momenteel nota bene uit de stad: stadslandbouw en permacultuur! Wat doet het onderwijs daarmee?

Hendriks ziet ook lichtpuntjes. CAH Dronten hield in 2015 een enquête of het nieuwe weidebedrijf van de onderwijsinstelling wel of niet biologisch moest worden. De schoolleiding zelf was hier negatief over, die wilde een zo breed mogelijk onderzoekpakket bedienen en met biologisch leg je jezelf teveel beperkingen op, was het argument. Maar bij navraag onder de studenten sprak 40% uit meer te willen weten over biologische bedrijfsvoering. Ook de directie was verrast! Hopelijk wordt de inhaalslag nu dan ingezet van onderop. ■

“De groep kritische studenten in Wageningen is nooit zo groot geweest als nu.”

Sjoerd de Hoop is vanaf 1989 actief in de biologische landbouw en zoekt geïnteresseerden om een ‘onderwijs’-denktank te vormen. Aanmelden via sjoerddehoop@zonnet.nl